

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pöli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 19. januarja 1859.

Kaj storiti, da hiše niso vlažne.

Od gosp. J. K — c. iz K. P. smo prejeli sledeče pismo: „Po kmetih imamo dokaj vlažnih (mokrih) hiš; to nam je zlasti pozimi velika, zdravju škodljiva nadloga. Al kako to nadlogo odverniti? Novo ali sicer dobro hišo podreti in iznova zidati, ni tako lahko, in kdo nam bo porok, da nova hiša spet ne bo vlažna? Nektere so celó v prvem nadstropji zlo vlažne, in še celó lesene. Dozdaj je bila splošna misel, da s ceglom zidane pohištva niso vlažne, al več skušnj je tudi to misel overglo, in vendar je ta reč sila važna. Res je, da so „Novice“ že tudi večkrat o tem govorile in nam več sredstev svetovale, — al nektere teh sredstev se nam nekako dvomljive zdijo, in dalje tudi ne vemo, kaj je najbolje in gotovo pomaga? Zato, drage „Novice“, ki skerbite za nas na vse strani, povejte nam v tej nadlogi kaj gotovega in poterčajte na vrata zvedenih mož, naj nam svetujejo, kar dobrega vejo.“

Suhe prebivališča so res zdravju velika dobrota, kakor so vlažne na več strani velika nadloga. Radi Vam bomo tedaj dali odgovor na vprašanje Vaše, in, kakor pravite, ustregli mnogim drugim gospodarjem po kmetih in mestih. Ker pa pravite, da celó s ceglom zidane in lesene hiše so večkrat mokre, nam ravno to kaže, da bi ne bilo dosti, ako bi le poverh kak pomoček svetovali; treba je, da sežemo ti reči do dna, in da pretresemo to nadlogo do dobrega. In ker pametno pravite, naj poterčamo o tej zadevi na vrata „zvedenih mož“, smo veseli, da imamo takega zvedenega moža pri rokah, ki nam to reč lepo razjasnuje v poduku: „Vlaga v hišah, in pomočki jo ubraniti in odverniti.*“ Kar on v teh bukvah piše, bomo skusili po domače povedati po versti, kakor on piše, tako-le:

Okod vlažnost naših pohištév?

V zemlji je dovelj mokrote. To je znano vsakemu; to nam pričajo studenci, štirne itd. Čeravno ni skor nobeno zemljiše celó brez vode, je pa sém ter tje še več močirnosti od zgorej doli, kakor se tu ali tam bolj ali manj steka deževnica in snežnica; kodar te lahko odtekate, je manj vlage; kjer pa zastajate, je je pa več. Dalje so nektere hiše po svoji legi še za to bolj vlažne, ker je kak gojzd blizo, ali drevesa ali visoke skale in pečovje itd. Vse to je včasih na poti, da sonce ne more prav do pohištév, ktero s svojo gorkoto in svetlobo serka vlažnost.

Kjer tedaj kakor koli kaka voda zastaja, morajo biti pohištva vlažne iz dveh vzrokov: enkrat zato, ker se včasih moča naravnost iz tal vleče v pohištva, drugokrat pa zato, ker iz takih vodá, luž in mlak puhtí vlažnost neprenehoma kviško in se vseda v vse, kar ji je blizo. Kdor hoče tedaj prav na suhem svoje pohištvo imeti, ta mora na obojni ta vzrok gledati; ni tedaj zadosti, da hišo le od mokrih tal vzdigne, ampak treba je, da se ogne tisti vodeni soparici, ktera vlago delí krog in krog.

*) Iz nemških bukev Rombergovih „Der Rathgeber bei dem Bau und der Reparatur der Wohngebäude.“

Ker tudi ni vselej mogoče svojega pohištva proti soncu postaviti, se moremo toliko manj čuditi, da naše hiše tolikrat stojé na mokrih tleh, in da v takih okoljšinah tudi s ceglom zidana ali lesena hiša ni popolnoma suha.

Ker pa vlaga ni samo pohištvom škodljiva, temuč nam tudi pokvarja živež in vsako drugo reč, da plesnije, je očitno iz tega, kako pazljivim nam je treba biti, kadar zidamo hiše, da vlažnost saj ubranimo in odvernemo kolikor je moč. In od tega bomo vprihodnje govorili.

Kako močirnost odverniti.

Voda v tleh. Na tem je sila veliko ležeče, na kakošne tla ali na kakošno zemljo se postavi hiša. Na taki zemlji, ktera vodo rada popiva, kakor je blatnica, močvirnica ali mahovje (zibi), vertna zemlja itd., je veliko bolj vlažno kakor na drugi terdnejši zemlji. Na skali, pod ktero ni studencov, na apniku ali plošah je najbolj suho; vendar se da tudi rahla zemlja ali tako imenovana zemlja na preced s tem zboljšati, da se pomeša ali zasuje s kakošno mastno zemljo. Kolikor nižje stoji hiša blizo kake reke, kakega jezera, morja itd., toliko bliže ji pride spomladi, poleti in v jeseni tako imenovana voda iz globine; po hramih (keldrih) in podzidjih se spusti in prinese plesnjino v celo hišo; podzidje pa včasih še hujo škodo terpi. Ker pumpe v takih okoljšinah malo pomagajo, so skušali več družega. Tako, na priliko, so postavili hišo na narobe obernjeni obok ali vélb ali pa so tla za pol čevlja na debelo zabili z ilovico, in na to še le so hišo postavili. Ko je pa veliko vode privrelo, ni oboje nič pomagalo. Prepričali so se tedaj, da v takih okoljšinah ni družega storiti kakor hišo postaviti kar najbolj je moč visoko. Za koliko višje naj se v takih okoljšinah s podzidjem gré, da se odverne podzemeljska voda ali voda v globini (Grundwasser), se pa ne dá sploh določiti; treba je, se ravnati po okoljšini vsakega kraja. Saj so v vsakem kraji zvedeni možje, ki po dolgih skušnjah vejo, kako visoko stopi navadno spomladi in v jeseni voda v globini.

Naj se tedaj vsaka nova hiša vselej, kolikor je mogoče, nad podzemeljsko vodo postavi. To bi mogle tudi policijne postave ojestrejšje kakor dozdej zaukazovati. Res, da se utegne pri tem ta napaka primeriti, da hrami ali keldri ne pridejo po tem dosti globoko v zemljo in da taki hrami bi ne bili dobri. Temu se pa dá pomagati, da se okoli hrama nad zemljo dvojni zid napravi, med kterima zidovoma je za 3 perste prostora, v kteri prazni prostor more zrak zahajati; da pa dva zidova se dobro skupaj deržita, ju je treba, kakor sta dolga, vsakih 6 čevljev zvezati. Tako bo medzidni zrak poleti hram hladil, pozimi ga pa grel. (Dal. sl.)

Kurje bolezní.

Da je kokoš ali pišče bolno, razodeva: blede greben, mersavo perje, žival ne jé, klaverno in žalostno okoli postopa. Vsaka bolezen ima pa še svoje posebne znamenja.

1. Pika (pips). Od pomanjkanja hrane in nečedne vode večidel izvira ta bolezen, ktera najraja mlado kuret-

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 26. januarja 1859.

Kaj storiti, da hiše niso vlažne.

(Dalje.)

Da mokrota iz tal ne stopi v zidovje.

Najlože se to doseže s tem, da se dva cegla ali trije, z dobrim cementom *) zamazani, položé na podzidje (Grundmauer). Če je le cegel in cement dober, pomaga to skor vselej.

Poslednji čas so tudi nekoliko podzidja naravnost v asfalt ali zemeljsko smolo postavili in so res vlago tako od zidovja odvernil.

V Holandii imajo navado, da pokladajo majhne pa močne šipe nad podzidje, in na teh zidajo potem naprej.

V severni Ameriki že zdavnej na podzidje, kadar je 2 do 3 čevlje od tal, pokladajo svinčenih platnic in na teh platnicah potem zidajo naprej.

Naprava hišnih tal.

Razun tega, da se gleda na zemljo, kamor se ima hiša postaviti, se mora pa tudi skerbeti, da so notranje ali hišne tla dosti višje od unanjih tal, in da je hiša tako napravljena, da jo more zrak (ljaht) dovelj preprihati. Dostojnega prepriha je treba, da je stanovališče zdravo in suho.

Pravijo, da je vselej dosti, da so hišne tla le za pol drugič čevelj nad unanjimi tlami. To je napčna misel! Če je hiša na globoki in mokri zemlji, je še 3 ali 4 čevlje premalo. Če je hiša na skali in na kakem griču, s kterega se lahko mokrota odteka, je pa že 1 čevelj dosti, da so notranje tla višje od unanjih. Vselej je tedaj treba na kraj gledati, kamor ima hiša priti. Če se ima hiša blizo vode zidati, je pri tem, kako visoko se imajo hišne tla vzdigniti, pa spet na to gledati: ali voda poleg hiše stoji ali teče. Če voda stoji, bo poslopju dosti več vlage dajala kakor tekoča voda. Če že ni drugač, da mora hiša blizo kake stoječe vode priti, saj spodnjih izb nikoli ne rabite za spavnice in prebivališče! Tekoča voda, ker celo okolico sapa bolj preprihuje, nikoli ne dela tako vlažnih hiš kakor stoječa, če se le spodnji zid tako napravi, kakor smo ravno pred povedali.

Da velike drevesa pred oknji, visoko gromovje, terte na brajdah itd. ponoči skor toliko mokrote iz sebe izpuhtijo, kolikor so je podnevi na-se potegnile, je znano; ker pa tudi senca delajo, napravljajo že za tega voljo nekoliko vlage. Sploh naj bo vsako drevje in gromovje toliko od hiše, da na tla okoli hiše more sonce posijati. Najbolje je kaka dva čevlja širok kamniten tlak okoli hiše, ki toliko visi, da kapnica in vsaka druga mokrota lahko odteka.

Kjer hiša na kakem bregu stoji, za katerem je hrib, ali da hrib celó od treh strani obdaja poslopje, tam je treba, da je med hišo in med hribom ali skalo toliko

*) Cement ali vodno ali hidravlično apno se v več krajih lahko kupi; naredi se pa tudi lahko, ako se v prav drobnih prah zmlata kremenica z nekoliko apna žari, zmes ta potem še enkrat v prah zmelje in čistega apna pridene.

prostora, da vlaga brega ali skale ne more do hišnega zidovja, in da je dosti prepriha. Če je hrib ali skala za hišo okoli 5 čevljev visoka, je dosti, če je pol čevlja prostora vmes, in po ti primeri več. Vendar je vselej dobro, če je prostor vmes saj tolikšen, da človek more skozi iti in če je treba, pometati; tudi je dobro, da so tla na tem prostoru enmalo nagnjene, da se mokrota lahko odteka.

Hrami ali keldri pod hišo naj se napravijo vselej tako visoki, da jih podzemeljska voda ne doseže; nikoli pa naj hrami ne bojo spavnice ali prebivališče. Tudi naj se vselej obokajo ali velbajo, ne pa, da bi se le stropnice iz dil naredile, sicer so tla tiste stanice, ki je nad hramom, vselej merzle; obokan ali velban hram pa naredí hišo gorko in odvraca mraz, ki je zdravju škodljiv.

Vselej je spodnja hiša bolj suha, če je pod poslopjem dobro napravljen hram ali kelder.

(Dalje sledi.)

Gospodarska skušnja.

(Kako slavni Francoz Boussingault popisuje gnojnišče). „Nekteri ljudje že nos zavišejo, če jim kdo le od gnoja kaj zine; čuda, da nesó še kos kruha v usta, ker je — na gnoji izrastel!“ Tako govori slavni kemikar v svojih bukvicah, ki jih je ravno pod imenom „Gnojna jama“ (la fosse à fumier) na svetlo dal. Marsiktero gorko pa pové tudi kmetovavcom, ki še zmiraj ne vejo, kaj je gnoj. „Kar od marsiktere stvari veljá — pravi Boussingault — veljá tudi od gnoja: kdor si ga ohrani, ta si ga napravlja. Kdor skerbi, da mu iz gnoja ne uide polovica smerdljivih, to je, rodovitnih reči, ta stori toliko kakor da bi število svoje živine za polovico pomnožil. Tega naši gospodarji še niso spoznali in zatega voljo so si sami sebi v škodo.“ Kakošno naj pa je gnojnišče, da bo pravo, popisuje skušeni mož tako-le: „1) gnojnišče naj je nekoliko od hleva preč; 2) gnojnica naj se nabira v kakošno posodo, da gospodar, kadar je treba, poliva ž njo gnojnišče; 3) tekoča voda naj se pustí do gnojnišča; 4) jama naj je dosti prostorna, da ni treba gnoja na previsokem kupu imeti; 5) gnojnišče naj se tako napravi, da se lahko z vozom zraven pride. — Nazadnje razodeva mož kmetovavcom še le-to rajtengo: „Pred malo leti so flandriški kmetovavci, kteri vejo gnojnico po nji vrednosti ceniti, plačevali za scavnico ene krave leto in dan 24 tolarjev; recimo pa, da je le 12 tolarjev vredna (kar je gotovo prenizko vzeto), tedaj scavnica od 20 krav leto in dan znese 240 tolarjev. Kdor pa ž njo nečimerno ravná, da je pogubi tretji del ali morebiti tudi polovico, lahko prerajta, koliko si sam škoduje. Gnojna jama je zlata jama!“

Živinozdravilske skušnje.

(Oteklo vime ali ovčec ali sajovec na vimenu) se po najnovejših skušnjah najhitreje ozdravi, ako se vsaki dan po dvakrat ali trikrat namaže z mazilom, ktero

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 9. februarja 1859.

Kaj storiti, da hiše niso vlažne.

(Dalje.)

Dovelj prepaha po hiši.

Veliko pripomore k temu, da staniša niso vlažne in zatuble, ako se hiša zida ali že zidana tako popravi, da more sapa v notranjstvo hiše. Treba je tedaj, da okna niso majhne luknje, skozi ktere človek komaj glavo pomoli; okna morajo biti dosti velike, če je tudi hiša majhna, ker velike okna to, kar skozi nje morebiti pozimi več gorkote uide, povračajo z drugo dobroto, da namreč, kadar se odpró, več unanje čiste sape v hišo pride, ktere ne potrebujejo le ljudje, da sopejo, temuč tudi hiša, da ni vlažna. Prepah hiše, pametno napravljen, je vselej hiši velika dobrota. Toda pametno — pravimo — mora biti napravljen, to je, tako, da niso prebivavci v vedni nevarnosti se prehladiti, če stopijo na hišni prag in jih prepahuje sapa, ktera skozi prednje in zadnje vrata naravnost piše. Vse to se dá pri zidanji nove hiše lahko odverniti, če ima zidar le kaj možganov v glavi in če gospodar sam kaj vé, kaj je prav kaj ne, kaj zdravo kaj ne. Pa tudi marsiktera stara napaka se dá potem popraviti.

Iz česa naj se zidajo hiše?

Da je hiša suha, je na tem veliko veliko ležeče, iz česa se zida, in da se za podzidje (Grundmauer) vzame taka roba, ktera ne vleče preveč mokrote na-se.

Terd apnénik, marmelj, granit in drug tak kamen je, se vé da najbolji, pa je predrag in ga ni povsod dobiti. Namesto teh se mora tedaj gospodar z žganim zidarskim kamnom, peščenikom, škerlmi itd. pomagati; vse to kamnje pa rado poteguje mokroto na-se. Zlasti takrat so taki kamni za podzidje slabi, ako se ne ujemajo eden z drugim lepo in je treba med nje rahlega kamničevja nametati, zakaj vsa vlaga, ki so jo večji kamni na-se potegnili, se vsede v rahli zasip, in polagoma se razplajha mokrota potem po celi hiši.

Za to je treba za podzidje najterdejšega kamnja, treba tudi največje kamne na dno položiti in kamnje tako odbrati, da pride kamen na kamen tako, da je celó malo lukinj med njimi. Zalivanje podzidja z mavto (moltrom) pripravi tudi veliko vlage v podzidje. Kar manj more, naj jemlje zidar mavte, in take, da se hitro sterdi, če je poslopje za tega voljo tudi enmalo dražje.

Mehki kamen naj se nikoli ne jemlje za podzidje, zlasti peščenik ne, kateri največ vlage na-se poteguje in se tudi rad drobi.

Vse drugo zidovje naj se napravi iz cegla, pa dobro žganega cegla, iz ktere je ogenj vso vlago pregnal. Iz takega cegla zidane hiše so suhe, če se je namreč tudi v vsem drugem hiša tako zidala, kakor smo že razlagali. Kdor pa misli, da mora biti vsaka hiša suha, če jo je iz cegla zidal, ta se ravno tako moti, kakor tisti, kdor misli, da ne bo v noge moker, če ima le škornjice. Tudi lesena hiša je vlažna, če na mokrem stoji in če je okoli nje premalo sape.

Kdor je vse drugo dobro porajtal, pa hišo zraven tega še z ceglom zidal, bo zadovoljen z njo. Kdor pa le na pol vsako reč rad opravi, in tedaj med cegel tudi kamnje meša, naj ne toži, če mu hiša ni do dobrega suha. Kamnje, če se tako terdo, poteguje rado vlago na-se in jo spet rado iz sebe potí. Poglejmo le iz kamnja napravljene tla po mestnih ali drugih ulicah, — kakor hitro se vreme premenjuje, že vidimo, kako se kamnje potí.

Zgornje izbe vsakega poslopja (ali tako imenovana „zgornja hiša“) so vselej bolj suhe kakor spodnje. To ni težko uganiti. Zidovje v zgornjih izbah ni tako močno in debelo kakor v spodnjih, tedaj se lože osuši; mokrota se sama po sebi vseda v nižje in spodnje zidovje, ktero večidel tudi sapa tako ne prepahuje kakor zgorjo hišo. Kar je bolj pri tleh, je vselej bolj vlažno, saj je zakon nature že tak, da mokra izparica, ker je težka zavolj vode, ki jo v sebi ima, se zmiraj bolj tál derži in ne more kviško.

Omet zidú z gipsom ali pa katranom.

Kdor hoče, da se mu zidovje hitreje osuši in suho ostane, naj ga namesti z navadno malto omeče z gipsom (mavcom ali sadro); gipsov omet ne zadržuje mokrote kakor apnéni in se veliko hitreje sterdi. Gips se z vodo ravno tako napravi v malto kakor apno; tudi ni drag.

S katranom (Mineraltheer) so že tudi večkrat poskusili kamnitno in ceglato zidovje ometati, kakor so z njim ometavali že zdavnej pred lesene in železne stene v hišah itd. Tudi pri zidanih hišah se je katranov omet dober skazal. Katran (neka rudninska, črna smola) se kupi v špecarijskih štacunah.

Treba je pa, preden se zidovje namaže s katranom, da se vse razpoke zidú dobro zamažejo in ogladijo; potem naj se zid še le s katranom namaže. Berž ko se katran, ki je bil pervikrat namazan, v kamnje potegne in posuši, naj se namaže v drugič in zdaj berž z drobnim peskom posiplje. Berž ko je tudi ta povlak se sterdil, naj se vse z apnom pobeli; apnénica pa mora biti tako gosta, da se ravno še dá s penželjnom beliti. Tako napravljeni povlak ogeljnokislina, ktere je po poslopih vselej nekoliko v zraku, spremeni v terdo skorjo, ktero je treba le vsako drugo ali tretje leto vnovič pobeliti, in nobeno vreme ji nič ne škodje. Če se tu in tam kake razpoke napravijo, se dajo lahko zamazati. (Dal. sl.)

Prošnja zastran ričkovega olja.

Po prijaznem dopisu gosp. J. Dullar-ja smo zvedili iz „Novic“ v 47. listu preteklega leta, da se iz rička ravno tako olje dela, kakor iz drugih oljnatih semen; vendar bi mnogim kaj vstreženo bilo, ako bi se po „Novicah“ zastran te reči razglasil še natanjčniji popis. To reč sem tu poskusil pri dveh oljarjih in sem enemu še posebno obljubil, da bo vsako leto imel dosti dela z ričkom, ako mi bo olje prav napravil; zakaj jaz bom potlej v vsako vas v ti okolici poslal nekaj rička, in ljudém povedal, da je tukaj mojster, ki ume iz rička olje delati.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 23. februarja 1859.

Kaj storiti, da hiše niso vlažne.

(Dalje).

Kako naj se tla napravljajo.

Če so tla spodnje hiše nad kakim obokom (velbom) in so lesene, ne bojo suhe, ako so na sami zemlji. Treba je tedaj, da se s prav suhim peskom nasipljejo in potem še le dilje čez položé. Dan današnji so začeli namesto peska drobno stolčenega premoga (kamnitnega oglja) jemati ali pa njegovega pepéla. Naj se pa tla napravljajo kakor koli, naj se tlak poprej ne poklada, dokler ni cela hiša pod streho.

Pa še druga napaka vlažnih tal je ta, da se čez vlažne tla položene dilje rade zveržejo, in da je s takim tlakom, kadar žebli več ne deržé, velika sitnost. V takih okolj-sinah včasih ne pomaga nič drugzega kakor vse tla raztergati in z novo suho podlago jih nasuti.

Stara šuta je pa tlam najbolj škodljiva — zakaj? zato, ker se njeni apnéni deli spodnje strani dilj kmali terdo primejo in jih apno malo po malo razjedati začne. Tudi je stara šuta namešana še z drugo šaro, ktera je diljam škodljiva; tudi je včasih steníc v nji in drugzega merčesa, kterege se gospodar znebil ne bo, ako se je vgnjezdil v tla.

Kamnitne tla vsake sorte imajo v gorkih krajih radi, ker so hladne in se lahko čedijo in se tudi stenice nikoli ne vgnjezdijo v nje, — ali za naše kraje so premerzle in zdravju škodljive.

Navadni ilovčni ešterlih, če bi ga mogli prav terdno napraviti, in pa ga potem še lično pomalali, bi bil najbolji tlak, zato, ker je suh in gorak. Nekdaj so imeli skor po vseh hišah tak tlak, kterege dan današnji le še v nekterih kmečkih hišah, po mostovžih itd. vidimo.

Če si pa napravljamo tla iz dilj, naj si jih vselej raji napravimo tako, da tablje iz terdega lesa (parkete) poležimo po izbah namesto navadnih mehkih dilj.

Takih terdih tal ni treba tolikrat z vodo umivati in ribati kakor navadnih dilj, in veliko manj mokrote se spravi v hišo. Nektera gospodinja je pridna in čedna in tla morajo biti bele kot miza. To je prav; — al umivati in ribati jih tako, da se cel škaf vode polije po tleh in je hiša jezera podobna: to je velika napaka in dela naše pohištva mokre, ker mokrota se ne vsede le v dilje in pod nje, ampak vodeni sopar se vsede tudi v zidovje in hiša je vlažna.

Naj si naše gospodnje dobro zapomnijo to, da tla umivati se ne pravi, jezero napraviti v hiši, ampak z malo mlačne vode in obilnim žaganjem jih dobro dergniti, da se jim vzame nesnaga. Res, da je enmalo več dela pri tem, — al hiša je čedniša in škodljiva mokrota se odverne.

Navada je tudi z oljnato barvo namazati tla, ker potem ni treba tolikrat tal umivati in z malo vode se še opravi umivanje. V bolnišnicah, kjer se bojé prehlajanja bolnikov po večkratnem umivanji tal, vidimo pogostoma,

da tla prevlečejo s kako barvo in to namažejo potem z oljem. Vendar take tla tudi niso brez vse sitnosti.

(Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

(Kdaj se pridela debel krompir? Kdaj pa se pridela veliko krompirja)? Nek skušen gospodar pravi: Kdor hoče debelega krompirja pridelati, naj ga berž ko krompirjevec (kal) iz zemlje pribode, prav visoko osuje. Kdor pa hoče, da bo pod vsakem kupom veliko krompirja, naj počaka, da krompirjevec precej odraste, potem naj ga večkrat, pa vselej le po malo, osiplje.

(Korist sekretovega gnoja). 7 ljudi napravi toliko gnoja, če se z železnim vitrijolom ali pa gipsom dober ohrani in mu ne izpuhté najtečniši deli, da se ž njim za 5600 funtov pšenične ali pa 6800 funtov ječmenove posetve pognoji. Človečjeka naredi ena oseba leto in dan okoli 360 funtov, ki je 10 do 16 gold. vreden; scavnice pa 700 funtov.

(Gujil krompir je zdravju škodljiv). Nek zdravnik na Erdeljskem pravi, da iz bolnega krompirja veliko bolezin izhaja, ki se dan današnji med ljudstvom nahajajo. Krompir, ki že več let ne rodi in se ne obnaša, kakor se je nekdanj obnašal, je poglavitni živež revnih ljudi, in ga jedó, kakoršen jim v roko pride, brez da bi ga bolnih delov ocedili. V več krajih ga celó v spavnicah hranijo, kjer nagnjiti sad škodljivi zrak še bolj pokvari, po katerim ljudstvo več ali manj tudi bolehati jame. Želeti bi bilo tedaj, da bi gosposka in duhovšina ljudstvo na kmetih o tem svarila in podučevala.

Odgovor zastran ričkovega olja.

Iz Dvora na Koroškem. Zvediti, kako se ričkovo olje dela, pokličem k sebi staro gospodinjjo, ktera se s tem opravilom že več let pečá, in ta mi odgovori: „Ravno tako, kakor iz drugih oljnatih semen.“ S tem odgovorom ne zadovoljin, jo natanjčnuše izprašujem, in sledeči popis zvem.

Kader je riček do dobrega zrel, se mora dobro posušiti, to je, na skreli ali pa v renjah, v peči po kruhu, potem pa v stopah dobro stleči. Zdaj gré še le v oljarijo, — tukaj se iztrese ričkova moka v posebne niške na sredo, in se prilije na en korošk maselj en maseljc mlačne vode, pa ne vrelega kropa, ker tedaj olje ne teče. Zdaj stopite dve ženski, ena na eno, druga na drugo ožjo stran k niškam — ena kepka in druga razganja, to je, ena zagrabljuje z obema rokama, pa z vsako posebej, za ričkovo moko, in jo ob enem stiskuje, in ove kepe pred drugo mečlje, in ta jih z obema rokama razganja.

Kader pred prvo ni več moke, začne druga kepe delati in jih pred prvo metati, in zdaj jih ta razganja, in to delo tako dolgo ponavlja, dokler ni moka dovelj udelana. Kadar se pa noče moka v kepah deržati, se malo po malo toliko mlačne vode priliva, da v kepah ostane. Da se pa vé, da je moka dosti udelana, se vzame pest moke, in

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 6. aprila 1859.

Veliki zbor kmetijske družbe v Ljubljani.

Letošnji véliki zbor c. k. kmetijske družbe v Ljubljani bo 3. dan prihodnjega mesca maja.

Odbor kmetijske družbe razglasi to že zdaj očitno, da tisti, kateri imajo temu zboru kaj povedati in kakošne skušnje naznaniti, — ali kateri mislijo, da so zavolj pridne sadjoreje častno sreberno svetinjo zaslužili, — in tisti, kateri želijo v to družbo kot njeni djanski udje izvoljeni biti, to razodenejo g. predstojniku družbine podružnice svojega kraja. Povedali smo namreč že večkrat, da družba ima po deželi v vsakem kantonu svojo podružnico, ktera za tisti kraj nadomestuje kmetijsko družbo. Posebno tisti kmetje ali učitelji ljudskih šol, kateri se vredne čislajo častne svetinje za sadjoreje, naj se za to oglasijo pri podružničnem gospod predstojniku, ker le na nasvèt in poterjenje teh predstojnikov, kateri ljudi svojega okraja bolje poznajo kot jih družbini odbor v Ljubljani poznati more.

Glavni odbor c. k. kmetijske družbe v Ljubljani 31. sušca 1859.

Kdaj je pravi čas les sekati.

Večkrat že smo v našem listu od tega govorili, vendar smo te dni v kmetijskem časniku „Landwirthschaftl. Zeitg. für Westphalen“ tako mične skušnje o tem brali, da mislimo svojim bravcom ustreči, ako jim povemo, kako so les za tesarsko in mizarsko rabo skušali in kaj so pri teh skušnjah zvedili.

Štiri smreke enake starosti, ki so na ravno tisti zemlji in v ravno tistem kraji rastle, in na katerih se je vidilo, da so zdravega in močnega lesa, so bile posekane: ena konec grudna, druga konec prosenca, tretja konec svečana, četerta pa konec sušca. Vse štiri so bile v bruna po 30 čevljev dolge, 6 pavcov široke in 5 pavcov debele obsekane, in sicer tako, da je čversti les v sredi drevesa ostal. Ko so se bruna dovelj presušile, so se na odre spravile, in na sredi s primerno težo obložile, da bi se zvedilo, kateri tram je najmočnejši. In pri ti skušnji se je zvedilo, da je bil tram mesca prosenca posekane smreke za 12 odstotkov, mesca svečana posekane za 20 odstotkov, tram mesca sušca posekane pa celó za 38 odstotkov šibkeji od unega, ktereга smreka je bila mesca grudna posekana.

Iz enako starih in enako močnih smrekovih rant, ki so bile deloma mesca grudna, deloma pa mesca sušca posekane, so se drevesni količi napravili po štiri pavce debeli, in ko so se dovelj posušili, so bili po 3 čevlje globoko v zemljo zabiti. Koli, že sočni posekani, so se zlomili že v 3 ali 4 letih, če jih je kdo le malo pomajal; uni pa, ki so se sekali, preden se je začel sok pretekati, so po 16 letih še terdni stali.

Od dveh enako debelih smrek, katerih je bila ena konec grudna, druga pa konec svečana posekana, so bili srovi trami v zemljo zakopani; trami svečana posekane smreke so čez 8 let sognjili, uni pa grudna posekani so

imeli v 16 letih še zmirom terden les. Ob enem so napravili iz imenovanih tramov tudi tla v konjskem hlevu; dilje od smrek mesca grudna posekanih so terpele 6 let, une pa svečana sekane so se mogle že čez 2 leti z drugimi nadomestiti.

Dve vozni kolesi ste bile iz bukovih platišč narejene. Eno iz bukve mesca svečana posekane ni bilo že drugo leto za nobeno rabo več, uno pa, ki je bilo iz platišč mesca grudna posekane bukve, je terpelo 6 celih let.

Da bi se dalje zvedilo, ob katerem času se mora les sekati, da bo terden na vse plati, so bili štirje hrasti posekani, in sicer eden konec mesca grudna, drugi prosenca, tretji svečana in četerti konec sušca; vsi štiri so rastle na enako visokem svetu.

Od vsacega teh hrastov so odrezali 4 pavce debel ploh; na vsakega so po 6 pavcov visok in ravno toliko širok plehast obod zakitali, tako da je bil ploh povsod dno tej plehasti posodi, v ktero so dva bokala čiste vode vlili. Dno od ploha, ktereга hrast je bil mesca grudna posekan, ni kar nič vode puščalo, pod unem pa, čigar hrast je bil mesca prosenca podert, so se čez 48 ur že nekatere kaplje nahajale; les svečana posekan ni deržal vode še 48 ur ne; skozi tisti les pa, ki je bil mesca sušca sekan, je kapljala voda že v poltretji uri.

K enakemu cilju in koncu so bile od dveh hrastov, ki sta skupaj rastle, doge naklane. Eden teh hrastov je bil konec grudna, drugi pa konec prosenca posekan; iz dog sta bila dva enako močna soda narejena, ki sta po štiri vedra deržala; kosta bila odznotraj dobro očišena in izmita, so ju nalili z novim vinom. Čez leto in dan je bilo v sodu, čigar les je bil mesca grudna sekan, poldrugi bokal vina menj, v unem pa, čigar les je bil prosenca sekan, je celo 8 bokalov manjkalo.

Kaj storiti, da hiše niso vlažne.

(Konec.)

Kdor je pri izdelovanju nove hiše koj od začetka že enkrat omenjene vodila natanko spolnil, bo mogel tudi kmali v nji stanovati. Ker pa dostikrat marsikter gospodar ne zida in ne stavi svoje hiše tako, kakor bi jo imel, je treba že zidane pohištva kakorkolj potem še le sušiti.

Pervo je kurjava novozidanih hiš. če se peči po sobah dobro kurijo.

Prav koristno bo, ako se sobe nove hiše več tednov zaporedoma, preden se prebivavci vane naselelijo, dan na dan dobro kurijo; tem koristneje je, če se peči od znotraj kurijo, ker v takih rečeh oginj vlažno sapo tudi iz dimnikov prežene.

Drug pomoček za hitro osušenje mokrotne hiše je, da se na tla postavijo sklede, v ktere se denejo majhni kosčki neugašenega apna; apno poteguje mokroto in smrad na-se, kar se na tem vidi, da nazadnje apno razpade, ker je po naserkani mokroti ugašeno bilo.

Ravno tako dobro bo v prah stolčeno oglje. Vendar sta oba ta dva pomočka bolj počasna kakor kurjava; se vé

da morajo sobe, iz katerih se hoče vlažnost po ti poti spraviti, na vsako vižo že okna in vrata imeti, čeravno je tudi dobro, kadar je vreme suho, okna in vrata odpreti, da jih sapa prepiše.

Kadar hiša več po plesnini ali zatuhljem zraku ne smerdi, je za prebivanje ljudem pripravna in zdrava.

Gotovo se bodo tudi večje sobe bolj osušile, če so se tudi drugi manjši deli hiše nepotrebne vlažnosti in mokrote obvarovali. Tako naj se na priliko stranišča (sekreti) pregloboke ne napravljajo; boljše je, če se tako narejajo, da se pripraven sodec va-nje postavi, v kterega se gnoj nabera in kadar je poln, z drugim nadomesti.

Nikolj naj se hlevi ne predelujejo v človeške prebivališča.

Dostikrat se pa tudi pripeti, da se enake vlažnosti hišnih prebivanj po nevednosti in zmoti drugim nepristojnostim pripisujejo, ki iz drugih vzrokov izhajajo. Na izgled nam je tako imenovana razzebljina na zidovji ali gnjiloba. Ljudje večidel mislijo, da ta napaka iz prevelike vlažnosti izhaja, utegne pa tudi od kakošne druge strani priti. Že davnej so umni možje zapazili, da v krajih, ki so blizu morja, ta napaka izhaja le od malte iz morskega peska napravljene, posebno, če se ni po previdnosti napravljala iz omenjenega peska, ki ni bil že kakega pol leta iz morja na suh in zračen kraj nanešen, da bi ga bil zrak popolnoma prepihal in presušil.

Cesarska postava.

(Razjasnilo zastran tega, ali so postave zastran razkosovanja zemljiš zoper to, da se odkupni kapitali izplačujejo.) Neka deželna komisija za odkupovanje in uravnanje zemljišnih dolgov je poprašala: ali so postave zastran razkosovanja kmetiških zemljiš zoper to, da se odkupni dnarji izplačujejo. Slavno c. k. ministerstvo notranjih zadev je z razpisom od 24. februarja 1859 št. 33175 krajski komisii za odkupovanje in uravnanje zemljišnih dolgov odpisalo, da postave zastran razkosovanja zemljiš niso zoper to, da se izplačujejo odkupni kapitali.

Za domače potrebe kaj.

(Žabjih (kurjih) oči se na veke ovarovati ali znebiti.) Te oči so le otiski, ktere napravlja čevelj, ki je pretesen ali ne po nogi vložen. Kamor tiši ali vedno pritiska, tam vterdi kožo. Roditelji žabjih oči so tedaj slabi čevlji, njih dedeki slabi čevljarji, ki ne vejo skorinj prav zmeriti ali narediti, njih prededi pa so slabi kopitarji, ki ne vejo čevljarskih kopit po človeški nogi prirezovati. To so glavni krivci. Vsem se mora v okom priti. Kako? Gledaj sam, da si priskerbi tvoj čevljar za tvoje čevlje take kopita, ktere so po tvoji nogi, t. j.: 1. da so postavljene ali obrnjene tako, kakor tvoja noga. Navadno so preveč preveč k pavcu obrnjene, pri perstih pa jih ni; 2. da imajo pri perstih dovolj lesa. Navadno ga nimajo. Dovolj ga imajo, ako po njih narejene čevlje obuješ, stojé na nje gledaš in še kraj perstov saj nekaj podplata vidiš. Ga ne vidiš, ti silijo in tišijo persti čez podplat, hodijo poleg podplata skoro po usnji (ledru), bodi si gotov žabjih oči — tudi v najtanši obuvi. Kolikorkrat stopiš, ti tak čevelj perste pritisne. Ravno tako je preozek podplat in pretesen čevelj kriv, ako imaš žabje oči med persti. Jih imaš odpodej na nogi, si jim pa sam oče, ded in preded.

Vseh se ogneš in rešiš tedaj na veke:

1. ako si čevlje napraviš, kteri imajo dovolj podplata, so vložni po tvoji nogi in ne pretesni;

2. ako si omisliš za svoje čevlje, opanke — pridne rišpete (Stiefelhölzer). To pa le bo, če si njih kopito sam pripraviš po svoji nogi, ker še ni kopitarja, kteri bi vedil nogo posneti in v posnetek kopito prikrojiti; le za čevelj

ga zreže. Sam tudi najbolj veš, kje te čevelj tiši in koliko. Pripraviš pa si ga tako: Kjer ti škornja dela otiske, kjer je tedaj kopita ali usnja premalo, tam mu pribij toliko kakšnega usnja in tako, da bo dovolj veliko. Postavim kraj perstov za 2 — 3 — 4 slame debelo in po potrebi široko; kjer je žabje oko, tam nabij za gumbec več — po podobi otiske, da mu bo ročna gnezdica. Potem namoči čevelj na dotičnih krajih, potisni ali zabij prav terdno rišpete va-nj in ga pusti se na njih posušiti. Po takem se usnje razpne, si napraviš za otiske dovolj prostora in čevelj te ne bo več tišal. Si si nogi primerne rišpeta in čevlje napravil, ne obuj nikol čevlja, kteri ni bil terdno napet na tvoje rišpete — in vesele ti bodo zdrave zahvalne nožice.

Ob enem pa dozrajne otiske in žabje oči takole odpravljaj: Kopaj si noge po 2—3krat v tjednu v topli vodi ali moči saj s slinami otiske, jih z ostrim nožem sterži, pa varuj, da jih do kervavega ne raniš; — za to jih nikolj ne reži. V kratkem jih boš do zadnje pikice izlučil, in koža bo gladka ko mladega deteta.

Ravno tako odpraviš otiske izmed perstov in spod podplatov. Umnejšega, cenejšega in zdračnejšega vračitva ni za to nadlogo. Pri dorašenih samo dvoje pravih kopit za čevljarja in zá se ene same pridne rišpete. Kajti noga je pozimi in poletí tista. Kolikor pozimi debelejši žoki ali onuče več nanesejo, toliko poletí noga po toploti nakipi. Z.

Zgodovinsko-jezikoslovne reči.

Kakošna boginja je bila NVTRIX AVGVSTA?

Spisal Davorin Terstenjak.

Gruter navaja v svojih bukvah (Inscript. pag. 102, primeri tudi: Muchar, Gesch. der Steierm. I. B. str. 397) napis, kteri je o njegovem času še bil na rimskem kamnu pod marburžkim mestnim farnim turnom hranjenem — „in basi campanilis“, in se je tako glasil:

NVTRICI. AVG. SACR.

PRO SALVTE MARVLLI VAL.

F... RIAE. MARVLLAE... VIII. SATERV...

Kamna dan današnji ni več, ali pod turnom se najde še rijoveč lev, simbol solnčnega boga Radogosta, in na južni strani krajsijskega poslopja še lahko vidiš Perunovo glavo, leva, ktera svoje prednje tace imata na ovnovi glavi položene. Takošno podobščino tudi še najdeš na steni tako imenovanega Čeligovega turna pri Dravi, — to so vsi rimsko-slovenski spomeniki, ktere Marburg hrani v pričevanje, da je ta kraj že za Rimljanov imel svoje prebivavce.

V celem rimskem basenstvu ni najti boginje, ktera bi se velela Nutrix. Je toraj to prestavek domače boginje. Vredno je poslušati besede v tej zadevi učenega Döllingerja, ktere piše o rimski državni veri.

„Seitdem die römische Religion sich der griechischen angeschmiegt hatte, und man in Rom, wie in Hellas arglos an die Identität der römischen und griechischen Götter glaubte, erschienen den Römern auch die Götter anderer, von ihnen beherrschten Völker, als den ihrigen nahe verwandt; die Namen nur, meinten sie, seien verschieden, im Grund zum Wesen aber seien es hier und dort dieselben Gestalten. Da sie die Götter östlicher Völker, der Syrier, Kleinasien, Aegypter, meist erst durch die Vermittlung der Griechen und unter den hellenischen Namen, welche diese ihnen bereits gegeben, kennen lernten, so fanden sie allenthalben die Bestätigung ihres Vorurtheils, und kamen schon mit dem Entschlusse, in den fremden Göttern bekannte Gestalten zu erkennen, an diese heran.“

„Sobald Cäsar den Fuss nach Gallien gesetzt hatte, war es ihm auch gewiss, dass die Gallier über die Götter ohngefähr dieselbe Meinung hätten, wie andere Völker; er